

परिशिष्ट

पोलीस उपनिरीक्षक (महिला/पुरुष) परीक्षा योजना

(सुधारित)

पोलीस उपनिरीक्षक (महिला / पुरुष) स्पर्धा परीक्षा खालील प्रमाणे चार भागात घेतली जाईल.

1. पूर्व परीक्षा- 100 गुण
2. मुख्य परीक्षा - 200 गुण
3. शारिरीक चाचणी - 100 गुण
4. मुलाखत

1. **पूर्व परीक्षा** : सदर परीक्षा मुख्य परीक्षेत प्रवेश देण्यासाठी घेण्यात येईल. या परीक्षेचे गुण अंतिम निवडीसाठी विचारात घेतले जाणार नाहीत. या परीक्षेसाठी वस्तुनिष्ठ स्वरूपाची, 100 प्रश्नसंख्या असलेली, “ सामान्य क्षमता चाचणी” नामक 100 गुणांची, मराठी व इंग्रजी माध्यमाची, एक तासाची एकच प्रश्नपत्रिका असेल. सदर प्रश्नपत्रिकेचा दर्जा पदवी असेल. सदर पूर्व परीक्षेचा अभ्यासक्रम पुढील प्रमाणे असेल.

पोलीस उपनिरीक्षक (पूर्व) परीक्षा योजना व अभ्यासक्रम परीक्षा योजना :-

प्रश्नपत्रिका - एक. प्रश्नपत्रिकेचा तपशील खालीलप्रमाणे:-

विषय व संकेतांक	प्रश्नसंख्या	एकुण गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
सामान्य क्षमता चाचणी (संकेतांक क्र.012)	100	100	पदवी	मराठी व इंग्रजी	एक तास	वस्तुनिष्ठ

अभ्यासक्रम :-

सामान्य क्षमता चाचणी:- (विषय संकेतांक-012) या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल.

- 1) चालू घडामोडी - जागतिक तसेच भारतातील
- 2) नागरिकशास्त्र - भारताच्या घटनेचा प्राथमिक अभ्यास, राज्य व्यवस्थापन (प्रशासन) ग्राम व्यवस्थापन (प्रशासन)
- 3) आधुनिक भारताचा विशेषतः महाराष्ट्राचा इतिहास
- 4) भूगोल (महाराष्ट्राच्या भूगोलाच्या विशेष अभ्यासासह)-पृथ्वी, जगातील विभाग, हवामान,अक्षांश-रेखांश, महाराष्ट्रातील जमिनीचे प्रकार, पर्जन्यमान, प्रमुख पिके, शहरे, नद्या, उद्योगधंदे, इत्यादी.
- 5) अर्थव्यवस्था - भारतीय अर्थव्यवस्था - राष्ट्रीय उत्पन्न, शेती, उद्योग, परकीय व्यापार, बँकिंग, लोकसंख्या, दारिद्र्य व बेरोजगारी, मुद्रा आणि राजकोषीय नीति इत्यादी
शासकीय अर्थव्यवस्था - अर्थसंकल्प, लेखा, लेखापरीक्षण इत्यादी
- 6) सामान्य विज्ञान - भौतिकशास्त्र (फिजिक्स), रसायनशास्त्र (केमिस्ट्री), प्राणिशास्त्र (झूलांजी), वनस्पतीशास्त्र (बॉटनी), आरोग्यशास्त्र (हायजीन)
- 7) बुद्धीमापन चाचणी व अंकगणित

2. मुख्य परीक्षा - पूर्व परीक्षेत अर्हताप्राप्त झालेल्या उमेदवारांनाच मुख्य परीक्षेत प्रवेश दिला जाईल. ही

मुख्य परीक्षा 200 गुणांची असेल. तसेच या परीक्षेत दोन अनिवार्य पेपर्स असतील.

पेपर क्र. 1. मराठी व इंग्रजी

आणि

पेपर क्र. 2. सामान्य ज्ञान, बुद्धिमापन व विषयाचे ज्ञान

प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप - वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी

एकूण गुण - 200

प्रश्नपत्रिकांची संख्या - दोन. प्रत्येक प्रश्नपत्रिकेचा तपशील खालीलप्रमाणे

पेपर क्र. व संकेतांक	विषय	गुण	प्रश्नसंख्या	दर्जा	माध्यम	कालावधी
1 (संकेतांक 002)	मराठी व	60	60	मराठी - बारावी	मराठी	एक तास
	इंग्रजी	40	40	इंग्रजी - पदवी	इंग्रजी	
2 (संकेतांक 025)	सामान्य ज्ञान, बुद्धिमापन व विषयाचे ज्ञान	100	100	पदवी	मराठी व इंग्रजी	एक तास

अभ्यासक्रम

पेपर क्रमांक - 1 मराठी व इंग्रजी

मराठी :- सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाकप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग
तसेच उतान्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

इंग्रजी :- Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, use of Idioms and phrases
& their meaning and comprehension of passage.

पेपर क्रमांक - 2

सामान्य ज्ञान बुद्धिमापन व विषयाचे ज्ञान :- या विषयामध्ये खालील घटक/ उपघटकांचा समावेश असेल.

- 1) चालु घडामोडी - जागतिक तसेच भारतातील
- 2) बुद्धिमत्ता चाचणी
- 3) महाराष्ट्राचा भूगोल - महाराष्ट्राच्या रचनात्मक (Physical) भूगोल, मुख्य रचनात्मक (Physiographic) विभाग, Climate, पर्जन्यातील विभागावर बदल, नद्या, पर्वत, डोंगर, राजकीय विभाग, प्रशासकिय विभाग, नैसर्गिक संपत्ती - वने व खनिजे, मानवी व सामाजिक भूगोल - लोकसंख्या (Population), Migration of Population व त्याचे Source आणि Destination वरील परिणाम, ग्रामीण वस्त्या व तांडे, झोपडपट्ट्या व त्यांचे प्रश्न, संत गाडगे बाबा ग्राम स्वच्छता अभियान.

- 4) **महाराष्ट्राचा इतिहास** - सामाजिक व आर्थिक जागृती (1885- 1947), महत्वाच्या व्यक्तींचे काम, स्वातंत्र्यपूर्व भारतातील सामाजिक जागृतीतील वर्तमानपत्रे व शिक्षणाचा परिणाम/भाग, स्वातंत्र्यपूर्व काळातील इतर समकालीन चळवळी, राष्ट्रीय चळवळ.
- 5) **भारतीय राज्यघटना** - घटना कशी तयार झाली आणि घटनेच्या प्रस्तावनेमागची भूमिका व तत्वे, घटनेची महत्वाची कलमे/ठळक वैशिष्ट्ये, केंद्र व राज्य संबंध, निधर्मी राज्य, मूलभूत हक्क व कर्तव्ये राज्याच्या धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे-शिक्षण, युनिफॉर्म सिव्हील कोड, स्वतंत्र न्यायपालिका.
- 6) **माहिती अधिकार अधिनियम - 2005**
- 7) **संगणक व माहिती तंत्रज्ञान** - आधुनिक समाजातील संगणकाची भूमिका, वेगवेगळ्या क्षेत्रातील जीवनात संगणकाचा वापर, डाटा कम्युनिकेशन, नेटवर्कींग आणि वेब टेक्नॉलॉजी, सायबर गुन्हे व त्यावरील प्रतिबंध व या संबंधातील कायदे व केस स्टडीज (case law) नविन उद्योग म्हणून माहिती तंत्रज्ञानाचा निरनिराळ्या सेवा सुविधांची माहिती मिळण्यासाठी होणारा उपयोग, भारतातील माहिती तंत्रज्ञान उद्योगाची वाढ व त्याचा दर्जा, शासनाचे कार्यक्रम, जसे मिडीया लॅब एशिया, विद्या वाहिनी, ज्ञान वाहिनी, सामुहिक माहिती केंद्र इत्यादी.
- 8) **मानवी हक्क व जबाबदाऱ्या** - संकल्पना- आंतरराष्ट्रीय मानवी हक्क मानक, त्यासंदर्भातील भारतीय राज्यघटनेतील तरतूद, भारतातील मानवी हक्क व जबाबदाऱ्या यंत्रणेची अंमलबजावणी व संरक्षण, भारतातील मानवी हक्क चळवळ, मानवी हक्कापासून वंचित राहण्याच्या समस्या, गरीबी, निरक्षता, बेकारी, सामाजिक- सांस्कृतिक- धार्मिक प्रथा यासारख्या अडचणी, (हिंसाचार, भ्रष्टाचार, दहशतवाद, कामगारांचे शोषण, संरक्षित गुन्हेगारी, इत्यादी.) लोकशाही व्यवस्थेतील एकमेकांचे हक्क आणि मानवी प्रतिष्ठा व एकतेचा आदर करण्यासंबंधी प्रशिक्षणाची गरज व महत्त्व, नागरी हक्क संरक्षण अधिनियम 1955, मानवी हक्क संरक्षण अधिनियम 1993, कौटुंबिक हिंसाचारापासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम 2005, कौटुंबिक हिंसाचारापासून महिलांचे संरक्षण नियम 2005, अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती (अत्याचारास प्रतिबंध) अधिनियम 1989, हुंडाबंदी अधिनियम 1961, महात्मा गांधी तंटामुक्ती अभियान.
- 9) **मुंबई पोलीस कायदा**
- 10) **भारतीय दंड संहिता**
- 11) **फौजदारी प्रक्रीया संहिता - 1973**
- 12) **भारतीय पुरावा कायदा (Indian Evidence Act.)**

3. शारीरिक चाचणी - एकूण 100 गुण

3.1 मुख्य परीक्षेकरीता आयोगाने विहित केलेले किमान किंवा अधिक गुण मिळविणारे उमेदवार शारीरिक चाचणीसाठी पात्र ठरतील. अशा उमेदवारांना चाचणीसाठी आयोगाने विहित केलेल्या दिनांकास व ठिकाणी उमेदवाराला स्वखर्चाने उपस्थित रहावे लागेल.

3.2 उंची व छातीविषयक विहित मोजमापाच्या अटी पूर्ण करणाऱ्या उमेदवारांचीच शारीरिक चाचणी घेण्यात येईल. सदर चाचणी पुरुष व महिलांसाठी स्वतंत्र असेल.

3.3 शारीरिक चाचणीचा तपशील

पुरुषांसाठी	महिलांसाठी
(1) गोळाफेक (7.260 कि. ग्रॅम) - कमाल गुण -15	(1) गोळाफेक (4 कि. ग्रॅम) -कमाल गुण -20
(2) पुलअप्स (आठ) - कमाल गुण -20	(2) धावणे (200 मीटर्स) - कमाल गुण -40
(3) लांब उडी - कमाल गुण -15	(3) चालण्याची क्षमता (3 किलो मीटर्स) -कमाल गुण -40
(4) धावणे (800 मीटर्स) - कमाल गुण -50	

3.4 शारीरिक चाचणीच्या वेळी उंची व छातीविषयक विहित मोजमापाच्या अटी पूर्ण न करणाऱ्या उमेदवारांची उंची/ छाती मापनाविषयी काही तक्रार असल्यास त्यांनी त्याच दिवशी आयोगाकडे आपला तक्रार अर्ज सादर करणे आवश्यक आहे. याबाबत योग्य तो विचारविनिमय करून अपात्र उमेदवारांच्या उंची / छातीचे फेरमापन घेण्याकरिता उमेदवारांना स्वतंत्रपणे कळविण्यात येईल . आयोगाच्या वेळापत्रकानुसार अशा उमेदवारांच्या उंची व छातीविषयक फेरमोजमापनाकरिता दिनांक/ वेळ व ठिकाण निश्चित करण्यात येईल.फेरमापनाच्या अनुषंगाने पात्र ठरणाऱ्या उमेदवारांची शारीरिक चाचणी त्याच दिवशी घेण्यात येईल. तसेच शारीरिक चाचणीत पात्र ठरणाऱ्या उमेदवारांची मुलाखत त्याच दिवशी, अथवा स्वतंत्रपणे घेण्यात येईल.

3.5 शारीरिक चाचणीच्या सरावासाठी उमेदवार राज्यातील पोलीस कवायत मैदानांचा उपयोग करू शकतील आणि पोलीस मुख्यालयातील पोलीस उपायुक्तांच्या,तसेच पोलीस अधिकांच्या परवानगीने निदेशकांची मदत घेऊ शकतील.

3.6 शारीरिक चाचणीमध्ये किमान 50% गुण मिळविणाऱ्या उमेदवारांची मुलाखत आयोगाने निर्धारित केलेल्या दिनांकास व ठिकाणी घेण्यात येईल. त्याकरिता उमेदवारास स्वखर्चाने उपस्थित रहावे लागेल.

4. मुलाखत -

4.1 शारीरिक चाचणीच्या निकालाच्या आधारे मुलाखतीसाठी पात्र ठरलेल्या उमेदवारांनाच पोलीस उपनिरीक्षक पदाच्या मुलाखतीसाठी बोलाविण्यात येईल. पोलीस उपनिरीक्षक पदासाठी मुलाखत 40 गुणांची असेल.

4.2 मुलाखतीसाठी पात्र ठरलेल्या उमेदवारांची पात्रता जाहिरात/अधिसूचनेतील अर्हता/अटी व शर्तीनुसार मुळ कागदपत्राच्या आधारे तपासली जाईल आणि अर्जातील दाव्यानुसार मूळ कागदपत्र सादर करणाऱ्या उमेदवारांची मुलाखत घेतली जाईल. विहित कागदपत्रे सादर करू न शकणाऱ्या उमेदवारांची उमेदवारी रद्द करण्यात येईल व त्याची मुलाखत घेतली जाणार नाही. तसेच त्याकरिता कोणतीही मुदतवाढ देण्यात येणार नाही.

4.3 मुलाखतीसाठी पात्र ठरणाऱ्या उमेदवारांच्या मुलाखती आयोगाच्या कार्यक्रमानुसार तसेच आयोगाने निश्चित केलेल्या ठिकाणी व वेळेस घेण्यात येतील.

5. अंतिम निकाल- मुख्य परीक्षा, शारीरिक चाचणी आणि मुलाखतीमध्ये प्राप्त केलेल्या गुणांची एकत्रित बेरीज करून गुणवत्ताक्रमानुसार यादी तयार करण्यात येईल. सदर गुणवत्ता यादीमध्ये समान गुण धारण करणाऱ्या उमेदवारांचा प्राधान्यक्रम (Ranking) " उमेदवारांना सर्वसाधारण सूचना" मध्ये नमूद केलेल्या निकषानुसार ठरविण्यात येईल.

6. शिफारस :-

(1) "उमेदवारांना सर्वसाधारण सूचना "मध्ये नमूद केलेल्या कार्यपध्दतीनुसार उमेदवारांच्या शिफारसी शासनाच्या संबंधित विभागाकडे पाठविण्यात येतील.

(2) मुलाखत घेतलेल्या उमेदवारांना मुलाखतीनंतर शक्य तितक्या लवकर, त्यांची नियुक्तीसाठी शिफारस करण्यात आलेली आहे किंवा नाही ते कळविण्यात येईल व शिफारस झालेल्या उमेदवारांची नावे आयोगाच्या वेबसाईटवर प्रसिध्द करण्यात येतील.

7. उमेदवार विशिष्ट पदावर नेमणूक होण्यास कितपत योग्य आहे आणि त्याची मानसिक कुवत किती आहे ते आजमावणे हा मुलाखतीचा उद्देश असतो. मुलाखतीच्या वेळी विचारण्यात येणाऱ्या प्रश्नांमध्ये इतर प्रश्नांबरोबरच ज्यासाठी अर्ज केलेला असेल त्या पदाची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या, उमेदवाराने ज्ञानाच्या ज्या विशिष्ट क्षेत्रातील विशेषज्ञता प्राप्त केली असेल त्या क्षेत्रातील अद्ययावत घडामोडी, ग्रामीण क्षेत्रांच्या स्थितीबाबत त्याला असलेली माहिती आणि ग्रामीण जनतेच्या समस्या यासंबंधीचे प्रश्न याचा समावेश असतो.

8. मुलाखत घेतलेल्या उमेदवारांना मुलाखतीनंतर शक्य तितक्या लवकर, त्यांची नियुक्तीसाठी शिफारस करण्यात आलेली आहे किंवा नाही ते कळविण्यात येईल व शिफारस झालेल्या उमेदवारांची नावे आयोगाच्या वेबसाईटवर प्रसिध्द करण्यात येतील.

9. प्रत्येक प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप,गुण,प्रश्नसंख्या,वेळ, अभ्यासक्रम,माध्यम हे आयोग वेळोवेळी ठरविल त्याप्रमाणे राहिल.

10. पूर्व परीक्षा/ मुख्य परीक्षेसाठीचे तसेच अंतिम निवडीसाठीचे अर्हतामान आयोग वेळोवेळी निश्चित करील त्यानुसार राहिल. आयोग सर्वसाधारणतः सर्व उमेदवारांसाठी एकच अर्हतामान निश्चित करील. किंवा मागासवर्गीय, महिला व इतर उमेदवारांसाठी असलेल्या राखीव जागेच्या संख्येनुसार आयोग प्रत्येक वर्गासाठी हे अर्हतामान वेगवेगळे ठरविल.

11. मागासवर्गीय, महिला यांच्यासाठीच्या राखीव जागेची संख्या शासनाने आयोगास वेळोवेळी कळविल्याप्रमाणे असेल.

12. पूर्व परीक्षेत अर्हताप्राप्त झालेल्या उमेदवारांनाच संलग्न मुख्य परीक्षेस आयोग प्रवेश देईल. तसेच मुख्य परीक्षेत अर्हताप्राप्त झालेल्या उमेदवारांचीच शारीरिक चाचणी घेण्यात येईल.उपरोक्त परीक्षा/चाचणीसाठी उमेदवाराला स्वखर्चाने हजर राहावे लागेल.

13. अंतिम निवडीसाठी उमेदवारांची गुणवत्ता ही त्यांची मुख्य परीक्षा, शारिरीक चाचणी, मुलाखत यामध्ये प्राप्त झालेल्या एकत्रित गुणांवर आधारित राहिल.

14. मागासवर्गीय, महिला व इतर उमेदवारांसाठी त्या त्या वेळी उपलब्ध असलेल्या पदसंख्ये इतक्या उमेदवारांची शिफारस उमेदवारांच्या गुणवत्ता क्रमानुसार आयोग शासनास करील .

15. नामनिर्देशनाद्वारे महाराष्ट्र राज्य पोलीस दलातील पोलीस उपनिरीक्षक या पदावर नियुक्ति करण्यासाठीच्या प्रशिक्षणासाठी शासन आयोगाने शिफारस केलेल्या उमेदवारांचा विचार करील. उमेदवार सर्व दृष्ट्या योग्य आहे अशी शासनाची खात्री झाल्याखेरीज त्याला या प्रशिक्षणाला पाठविले जाणार नाही. हे प्रशिक्षण व विहित केलेल्या परिविक्षा कालावधी पूर्ण केल्याशिवाय तसेच योग्य त्या विभागीय व भाषा परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याखेरीज उमेदवाराला सदर पदावर नियमित नियुक्ती दिली जाणार नाही.
